

Opracowywanie typologii państw na potrzeby analizy jakości życia w Europie

Streszczenie

Wprowadzenie

Rozszerzenie UE stanowi dobrą okazję do lepszego zrozumienia sposobu, w jaki poszczególne państwa mogą wpływać na sytuację swoich obywateli: wzrost różnorodności prowadzi do znacznego zróżnicowania polityk i sposobów ich realizacji, co z kolei wiąże się z wyzwaniem wynikającym z liczby i stopnia złożoności takich różnic. Jednym ze sposobów rozwiązania tego problemu jest podzielenie państw na grupy. Choć takie próby były podejmowane w ramach wielu różnych modeli obejmujących obszar Europy oraz modeli o szerszym zasięgu, żaden z nich nie koncentruje się w szczególności na problematyce jakości życia ani nie bierze pod uwagę wszystkich aktualnych państw członkowskich UE jednocześnie. Celem przedmiotowego projektu było opracowanie typologii państw koncentrującej się na problematyce jakości życia jako wielowymiarowej koncepcji obejmującej 34 państwa biorące udział w trzecim Europejskim Badaniu Jakości Życia (EQLS).

Kontekst polityki

W Europie podjęto ogólne zobowiązanie do brania pod uwagę szerokiego spektrum rezultatów przy ocenianiu stopnia realizacji wyznaczonych celów oraz skuteczności polityki gospodarczej i socjalnej, uwzględniając politykę w obszarze jakości życia. W prowadzenie działań związanych ze sprawozdawczością i monitorowaniem jakości życia w Europie zaangażowanych jest szereg organów – organy te opublikowały sprawozdania, w których zaleciły odejście od wykorzystywania PKB jako wyznacznika dobrostanu. W przyjętej w czerwcu 2010 r. strategii „Europa 2020” wyznaczono mierzalne cele dla szeregu wskaźników wykraczających poza PKB, które mogą być wykorzystywane do monitorowania stopnia realizacji strategii UE na rzecz zrównoważonego rozwoju.

W niektórych państwach członkowskich UE najbardziej palącym problemem jest bezrobocie; w innych najistotniejszym wyzwaniem pozostaje niski poziom życia (nawet wśród osób pracujących). Metoda grupowania państw ze względu na charakter najistotniejszych obserwowanych w nich problemów związanych z jakością życia mogłaby stanowić przydatne narzędzie umożliwiający zidentyfikowanie obszarów, na których podejmowane działania polityczne powinny skoncentrować się w pierwszej kolejności. Stosowanie takiej metody może przyczynić się do pogłębienia wiedzy na temat obszarów, w których działalność państwa

wywiera największy wpływ na jakość życia. Pozwoliłoby to również ocenić współzależność między poszczególnymi wymiarami polityki oraz stopień, w jakim różne polityki i strategie przyczyniają się do osiągnięcia różnych rezultatów związanych z jakością życia, lub oszacować, czy podobne wyniki można by uzyskać, stosując inne metody.

Metoda

Idealny system grupowania państw powinien opierać się na czynnikach instytucjonalnych o dużej istotności, zachować względną stabilność w miarę upływu czasu, uwzględniać zagadnienia o istotnym znaczeniu z punktu widzenia problematyki jakości życia. Aby spełnić te wymagania, przedmiotowe badanie obejmuje trzy elementy:

- pogłębiony przegląd literatury dotyczącej grupowania państw przeprowadzony zgodnie z metodą „szybkiej oceny dowodów”, w którym skupiono się głównie na problematyce jakości życia;
- analizę empiryczną klastra składającego się z niewielkiej liczby wskaźników mierzących potencjał państwa oraz skuteczność działań podejmowanych przez państwo służącą zbadaniu, czy taka metoda mogłaby zostać zastosowana w celu rozszerzenia, zaktualizowania i potwierdzenia funkcjonalności systemu wyłonionego po przeprowadzeniu przeglądu literatury;
- analizę empiryczną wyników EQLS z 2012 r. służącą zbadaniu stopnia, w jakim istniejące między państwami różnice w jakości życia zostały wzięte pod uwagę w ramach systemu grupowania państw.

Kluczowe ustalenia

W literaturze, z którą zapoznano się w ramach przeglądu, zwrócono uwagę na tendencję do konwergencji pomimo różnic w stosowanych metodach i przyjętych założeniach. Dlatego też wyszczególniono siedem grup państw: państwa nordyckie, zachodnie wyspy, państwa kontynentalne, państwa śródziemnomorskie, państwa bałtyckie, państwa Europy Środkowo-Wschodniej i państwa

bałkańskie. Z punktu widzenia badań w zakresie jakości życia grupę państw śródziemnomorskich wyszczególnioną w literaturze należałoby podzielić na dwie dodatkowe grupy: grupę wschodnich i zachodnich państw śródziemnomorskich. W rezultacie na poziomie największej szczegółowości wyszczególniono osiem grup państw.

Przeprowadzenie analizy empirycznej klastra doprowadziło do wypracowania innego systemu grupowania na poziomie największej szczegółowości (siedem grup). Na bardziej ogólnym poziomie analizy 26 państw zostało jednak zaklasyfikowanych do podobnych grup, niezależnie od tego, czy zastosowano metodę podziału zaproponowaną w literaturze, czy też metodę będącą rezultatem przeprowadzenia analizy empirycznej klastra. Uzyskane wyniki należy uznać za obiecujące, jeżeli chodzi o możliwość opracowania metody zatwierdzenia, rozszerzenia i aktualizowania systemu grupowania państw na podstawie ogólnodostępnych wskaźników stosowanych w skali makro. Należy jednak kontynuować prace w tym obszarze z uwagi na fakt, że nie udało się opracować klasyfikacji bazującej na powszechnie dostępnych wskaźnikach, która byłaby w pełni zgodna z podziałem zaproponowanym w literaturze.

Zidentyfikowano również system zakładający podział państw na pięć grup. W ramach tego podziału koncentrującego się na państwach UE-28 grupy cechujące się podobnymi właściwościami, jeżeli chodzi o wzorce jakości życia, zostały połączone, aby uniknąć tworzenia grup składających się zaledwie z jednego lub dwóch państw. Zgodnie z tym podziałem grupa kontynentalna została połączona z wyspami zachodnimi; państwa bałtyckie zostały połączone z państwami Europy Środkowo-Wschodniej; natomiast wschodnie państwa śródziemnomorskie (Cypr, Grecja i Turcja) zostały połączone z państwami bałkańskimi.

Z myślą o sytuacjach, w których zachodzi potrzeba przedstawienia wyłącznie ogólnego podsumowania różnic między państwami, opracowano system podziału państw na trzy grupy. Wspomniane trzy grupy obejmują państwa nordyckie, państwa Europy Zachodniej i państwa Europy Środkowo-Wschodniej.

Wskaźnik wykorzystywany do pomiaru poziomu wielowymiarowych problemów związanych z jakością życia, tzw. skorygowany współczynnik na mieszkańca (AHCR), został opracowany w oparciu o dane zgromadzone w ramach EQLS z 2012 r. i przetestowany na tych danych. Wartość współczynnika AHCR mieści się w przedziale od 0 do 1; współczynnik ten służy do pomiaru poziomu i natężenia niedoboru wielowymiarowej jakości życia. Wartość tego współczynnika waha się od 0,01 (Islandia) do 0,19 (Bułgaria). Poziom AHCR jest zazwyczaj najniższy w państwach położonych w północnej i zachodniej części Europy, a najwyższy w państwach Europy Południowej i Wschodniej.

W państwach, w których odnotowuje się wysoki poziom AHCR, problemy związane z podstawowym poziomem życia i jakością usług publicznych są z reguły bardziej istotne. W państwach, w których

zaobserwowano niski poziom AHCR, osoby doświadczające wielowymiarowych problemów związanych z jakością życia przypisują większe znaczenie problemom w obszarze zdrowia, dobrostanu psychicznego, postrzeganego wykluczenia społecznego i niedoboru kapitału społecznego.

Wskazówki dotyczące polityki

System zakładający podział państw na osiem grup jest bardzo przydatny w sytuacji, w której należy wychwycić istniejące między państwami różnice, jeżeli chodzi o ogólną jakość życia, poziom deprywacji materialnej i braki w obszarze usług publicznych; system ten należy również uznać za stosunkowo użyteczny w badaniu problemów związanych z sąsiedztwem, warunkami mieszkalnymi, dobrostanem psychicznym, postrzeganym stopniem wykluczenia społecznego, napięciami społecznymi i zdrowiem. System ten nie nadaje się natomiast do analizowania różnic między państwami o wysokim i niskim poziomie niedoboru kapitału społecznego. Zaleca się, aby system ten był wykorzystywany na poziomie największej szczegółowości, tj. w sytuacji przeprowadzania analizy obejmującej 34 państwa, w ramach której dąży się do uzyskania możliwie najbardziej precyzyjnych danych.

System zakładający podział państw na pięć grup jest przydatny przy przeprowadzaniu analizy obejmującej 28 państw członkowskich UE. Pozwala on uchwycić istotne różnice w poziomie jakości życia, ale nie jest równie wiarygodny, jeżeli chodzi o różnice w kwestii problemów mieszkaniowych oraz, w mniejszym stopniu, problemów związanych ze wsparciem sieciowym i napięciami społecznymi.

System zakładający podział państw na trzy grupy powinien być wykorzystywany w sytuacji, w której zachodzi konieczność podzielenia państw na niewielką liczbę grup, przy czym jego stosowanie może skutkować utratą niektórych informacji.

Aby uzyskać bardziej szczegółowe informacje na temat wymiarów jakości życia, należy zastosować bardziej złożoną metodę podziału państw na grupy, uwzględniającą istniejące między państwami różnice związane z wyzwaniem i politykami wywierającymi wpływ na analizowany wymiar jakości życia. Choć między państwami istnieją istotne różnice, jeżeli chodzi o poziom niedoboru kapitału społecznego, omawiana metoda nie jest odpowiednia do różnicowania państw na tej podstawie.

Aby opracować system, który będzie można aktualizować w miarę upływu czasu, zaleca się przeprowadzenie dalszych analiz dotyczących sposobu wykorzystywania wskaźników poziomu makro w miarę udostępniania kolejnych takich wskaźników. W szczególności do wskaźników, które prawdopodobnie będą miały znaczenie przy przeprowadzaniu pomiaru poziomu jakości życia, należy zaliczyć wskaźniki związane z polityką rynku pracy, polityką rodzinną i aktywnością obywatelską.

Dalsze informacje

Sprawozdanie pt. *Developing a country typology for analysing quality of life in Europe* („Opracowywanie typologii państw na potrzeby analizy jakości życia w Europie”) jest dostępne pod adresem <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1447.htm>

Dalszych informacji udziela Daphne Ahrendt, kierownik ds. badań, pod adresem: dap@eurofound.europa.eu